

Mörkgrå granit. Stenens höjd har varit omkring 1,30 m., bredden omkring 1 m. Ristningslinjerna äro smala och grunda, skickligt huggna.

Inskrift med det inom [] supplerat efter äldre uppteckningar:

[fas]ti · lit · hr[ita · stan eftir · fastuiu · kunu si]nh
 5 10 15 20 25 30 35

Fasti let retta stæin æftir Fastviu, kunu sina.

»Faste lät uppresa stenen efter Fastvi, sin hustru.»

Till läsningen: 4 **t** har förlorat vänstra bst i kantbrottet. 7 **i** är ej stunget. I 10 **r** har ett kort stycke nedtill av hst gått förlorat; av bst återstår endast ett stycke av översta leden. 37 **h** är säkert; runan **h** har otvivelaktigt uppkommit genom en rättad, vanlig felhuggning. — Rhezelius (Fa 6): **fasti · lit · hrita · stain · eftir + fastuiu · kunu · senh** ·. (I stort sett samma läsning på teckningen i Fl 1.) — Hadorph: **fasti · iit · hrita · stan eftir · fastui · u kunu sinh**. 16 **a** har på träsnittet formen **†**. 11 **i** och 35 **i** tecknas med en uppåtgående, ensidig bst t. h. om hst. — Celsius: **fasti · lit · hrita · sten · eftir · fastuiu · kunu senh**. — Sæve: **ita · stan** ·. — Jansson 1943, 1944: ... **ti · lit · hr** - ... **nh**.

Mansnamnet *Fasti*, som är ett kortnamn till sammansatta namn på *Fast*- och *fast*r, är belagt i följande runinskrifter: U 168, 243, 244, 251, 482, 510, 511, 1079, 1127 och 1145, Sö 212, 224, 306, Ög 3 och 128. Det har alltså varit ett vanligt namn i Sverige under vikingatiden. Om namn med adjektivstammen *fast*- som förled eller efterled se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99 f.

Även det andra i inskriften förekommande namnet hör till denna namngrupp. Skrivningen **fastuiu** (ack.) är styrkt genom Rhezelius' och Celsius' läsningar.

Kvinnonamnet *Fastvi* är hittills endast känt från fyra runinskrifter, alla uppländska: U 112, 150, 1079 och 1087. Eftersom de två sistnämnda runstenarna befinna sig jämförelsevis nära varandra — Lövsta ligger också i Bälunge socken, endast 4 km N om Forkarby — är det lockande att antaga, att de båda namnen på U 1079 och 1087 åsyfta samma kvinna. U 1087 är rest av en Fastvi över hennes söner, och denna inskrift bör, om antagandet är riktigt, vara äldre än U 1079. Runologiska skäl tala för att så är förhållandet.

Runföljden **hrita** återger här säkerligen verbet *retta* 'uppresa'. Samma sällsynta och historiskt omotiverade bruk av **hr** förekommer t. ex. på U 599, men det **hrita**, som där är belagt, är tydligen en felristning för **hrista**; jfr U 629 (**purfastr hristi runor**).

I *Svenska runristare* (1925) hänför E. Brate U 1079 till ristaren Gudfast. Attributionen förefaller att vara ganska osäker.

Nedtill har ristaren placerat en repstäv, som på ett lyckligt sätt balanserar och begränsar ristningen. Repstaven är ett särskilt i dessa trakter ofta förekommande ornament. Till de exempel som anföras under U 1039 kunna fogas U 1079, 1080, 1089, 1093, 1097, 1100, 1110, 1111, 1119, 1122, 1131 och 1148.

1080. Forkarby, Bälunge sn. Nu vid Sundbro.

Pl. 89.

Litteratur: B 457, L 157. J. Bureus, Fa 6 s. 63 n:r 84 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 214 (J. Rhezelius), Fa 5 n:r 48, Fa 1 s. 13, Fa 13 s. 199, s. 250, s. 382; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 96; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 32; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 120 och 254; UFT h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/5 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/5 1930 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fl 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 457); J. Hansson, teckning (i skrivelsen 1928).

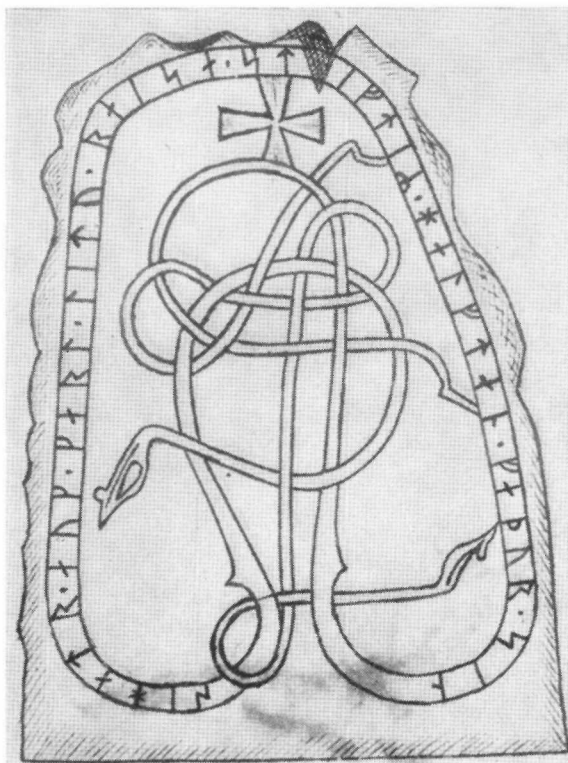

Fig. 327. U 1080. Forkarby, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 11.

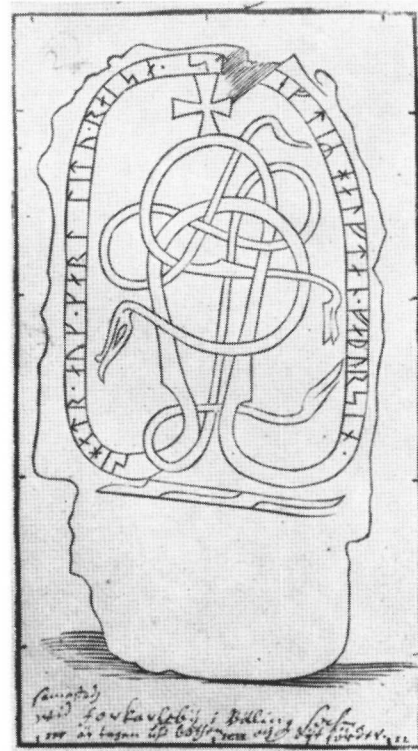

Fig. 328. U 1080. Forkarby, Bälinge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta
(B 457).

Ett fragment av en runsten påträffades år 1928 i en källare i Sundbro by. Det sitter inmurat i källarväggen under mangårdsbyggnaden till Sundbro n:r 8, omedelbart nedanför den branta trappan, t. v. (S) om dörren, 0,5 m. ovan golvet. Fragmentet visade sig tillhöra en runsten, som ursprungligen har varit rest vid Forkarby; denna by ligger 2 km. Ö om Sundbro.

Runstenen stod enligt Bureus »J Färkarby i Bäling» (F a 6). Enligt Rhezelius (i F a 6) stod U 1080 »Sammastedes», d. v. s. »Widh Forkarby», och han tillägger »hos den förre». Detta visar, att U 1080 och 1079 då stodo resta vid sidan av varandra. Det kunde under sådana omständigheter förefalla sannolikt, att de båda runstenarna ursprungligen ha rests bredvid varandra. Att så icke har varit fallet framgår av överskriften till Rhezelius' teckning i F 11: »Bälingz Sochn Samastadz widh Forkarby, är tagen vhr Löthen och dijtförder.» F a 5: »Forkarleby». — *Ransakningarna* 1667—84: »Forkarby 2 stehnar på backan påskrifne.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Samastads wid Forkarleby i Bäling Sochn är tagen uhr löthen och dijt förder» (B 457: »Forkarleby»; L 157: »Forkarleby (dit förd från löten)'). O. Celsius, som undersökte U 1080 vid samma tillfälle som U 1079, alltså den 25 mars 1727, antecknar, att stenen står »straxt uthmed den förre». I sitt exemplar av *Bautil*, R 556 a, UUB, har Brocman antecknat (a. a. s. 131 n:r 457): »står uthmed hwarandra». Uppgiften är hämtad från Celsius. — Efter Celsius' besök 1727 har stenen försvunnit. Den söktes förgäves av C. F. Sävje år 1856¹, och även senare efterforskningar voro resultatlösa. Stenen var, i likhet med U 1079, spårlöst försvunnen. År 1928 lämnade emellertid folkskollärare J. Hansson följande upplysning till ämbetet: »I en källare i Sundbro, ... tillhörig Hugo Eriksson, finnes ett stycke av en runsten av ungefär det

¹ Se *UFT* h. 11 (1883), s. 239: »Kunde ej återfinnas 7 Augusti 1856.»

utseende, närstående bild vill ange. I Upplands Fornminnesförenings Tidskrift XI ... omnämnes i uppräknningen av runstenar i Sundbro ingen sten med ovanstående runor, vilket däremot en runsten i Forkarby i samma socken har ... Ornamentet mitt för namnet är enl. Bautil sådant, att jag tror mig kunna säga att ovannämnda runstensfragment tillhör den 1856 försvunna Forkarby-stenen. Avståndet mellan byarna är c:a 2 km.» Två år senare rapporterade H. J. Larsen: »Det ... av J. Hansson omnämnda i en källare tillhörig Hugo Eriksson befintliga runstensfragmentet ... befinner sig omedelbart vid nedre ändan av källarnedgången på dess S vägg. Denna är kallmurad, varför stenen, om detta någon gång skulle komma att synas lämpligt, lätt torde kunna uttagas. Stenen kunde på grund av sin placering ej fotograferas.»

Röd granit. Fragmentet mäter 64×27 cm. Ristningen är skickligt huggen. Linjerna äro jämna och tydliga. Ursprunglig höjd omkring 2 m., bredd omkring 1,10 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 457):

[sih⁵atr · auk · karl¹⁰ litu · raisa¹⁵ st ... efti²⁰ R · half²⁵tan · fa³⁰[pur³⁵ sin⁴⁰]

Sighvatr ok Karl letu raisa stein æftir Halfdan, faður sinn.

»Sigvat och Karl läto resa stenen efter Halvdan, sin fader.»

Till läsningen: Det bevarade partiet av inskriften, runföljden 29—38 ... R · half²⁵tan · fa ... utgör ett stycke av stenens högra kant. Inskriften har börjat utan sk. Till höger om 24 t, upptill på stenen, hade ett stycke redan på 1600-talet gått förlorat. På det skadade stycket har funnits plats för tre runor. Av 28 i återstår numera nedre hälften. I 36 n är bst kort till vänster om hst. — Bureus (F a 6): *sih⁵atr · auk · karl · litu · raisa · st · æftir · half²⁵tan · fa³⁰pur · sin*. — Rhezelius (F a 6): *sih⁵atr · auk · karl · litu · raisa · sta -- iftir half²⁵tan fa³⁰pur · sin*. — Celsius: *sih⁵atr · auk · karl · litu · raisa · st ... eftir · half²⁵tan · fa³⁰pur sin*. (Celsius påpekar, att stenen har »ett litet Korss».) — Hansson: ... - R · half²⁵tan · f ...

Runföljden 1—6 *sih⁵atr* återger det vanliga mansnamnet *Sighvatr*. Skrivningar utan u förekomma ofta i detta namn i runinskrifterna (se U 245). — Namnet *Karl* är jämförelsevis vanligt i mellansvenska runinskrifter; det är hittills säkert belagt ett 15-tal gånger i Sörmland och Uppland; östgötska belägg ge Ög 44, 234 och 235. — Om namnet *Halfdan* se U 229 och 925.

U 1080 är, som redan Brate har framhållit, ristad i Öpirs stil. Den »ornerade balken» nedtill på ristningsytan återfinnes på flera ristningar, bl. a. på den av Öpir signerade U 287. Samma ornament, en s. k. repstav, finnes också på en av de andra Forkarby-stenarna; se U 1079.

1081. Forkarby, Korsbacken, Bälinge sn.

Pl. 90, 91.

Litteratur: D 1: 200. R. Dybeck, Reseberättelse för år 1863 (ATA), Bälinge sn 1863 (ATA); UFT h. II (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 116; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson och R. Wibeck, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 19/12 1949 (ATA).

Äldre avbildning: Dybeck, teckning (D 1: 200).

Runstenen står i en åker, mellan tre stensamlingar, 600 m. NV om Forkarbylund, 175 m. V om landsvägsbron på vägen Forkarby—Rörby, 60 m. NV om den lilla bäcken. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Första gången stenen såvitt känt nämnes är i R. Dybecks reseberättelse för år 1863: »Vid Korsbacken, nästan midt emellan Forkarby och Rörby, fanns en icke förr bekant runsten». I sin förteckning över fornminnen i Bälinge sn (1863) uppger Dybeck, att »å så kallade Korsbacken i